

blen gewerkt, niet was, en waren, wat st kan gezegd

nde uit „De

hem eenigs-
trouwd. Hij
en weg ging,
gevoelen van
ig, nooit stij
oriënteeren,
zijne gedach-
traat. Hij was
nblikken wist
edragen taak
en broed en
organiseerend
laardoor aan-
was hij een

ft dr C. N.

gschap klopte
gewichtiger
p hem geleid
d hebben als
onzer Neder-

en zijn.

hrift dr S. O.
le sympathie
erk altijd ge-

of hij was

in Augustus
eenigen tijd
hij hier nog
nd. Hij was
d vermoedde,
at men hem

herinnering

e nooit ver-

ook nog een
tijd. Hij leefde
venhage meo
rdag, toen de
t een bezoek
kerk. De ge-
bankenboek-
veest en toen
ad, vond hij
en postwiel
seeding. Toen
gaan is, ver-
groote piteit
terk met de

g uit Noord-

te vergaderin-
tar het meest
le Heere hem
roekend heeft
het wil niet
rk verzuimde-
vorden, of hij
catechisaties-
eel zijn hart.
Moor op een

aandblad van
verband met
hem reeds in

ankelen staat
zeer optimist.
rooral aan de
afwezigheid
n door over-
n persarheid
n de schrijf-
eregeld door-
had, dan had
onze vriend
meer buiten
ren tot in de
het uur dat

eeniging, zegt

Schrift en de
zocht hij in
oord, ook bij
dat door de
d wordt aan-
res te Arnhe
et onderwerp
". En op het
d hij bij de
oor de saam-
er het Schrift-
ijdt, onthoudt
opdat zij een
maar wij een
inverderfelijke
aten, door zijn
erfenis!

Verder verscheen van zijn hand een vertaling van „De dronkenschap“, Voetius tractaat „De Ebrietate“ en het zeer bekende werkje „Romeinen XIV“, waarin de naastenliefde als het leidend beginsel, in navolging van Paulus, bij het gebruik onzer Christelijke vrijheid, wordt aangeprezen.

Uit de Geldersche kerkbode citeeren we de Kunst (over den synodalen arbeid):

Zoo was de voorzitter der Commissie aangewezen. Het sprak vanzelf dat Dr de Moor voorzitter zou zijn. Hij was een geboren Praeses.

De Commissieleden kwamen nog even bijeen om den arbeid te regelen. Dat was door zijn vaste leiding in een oogenblik gebeurd.

Een der broeders noemde hem nog schertsend „den hoofdman over honderd“ die alles zoo uitnemend regelde.

Toen werden de stukken bijeenvergaderd die de Commissie zou moeten behandelen. Het waren er dertig.

Den volgende morgen om negen uur zou de vergadering der Commissie beginnen.

Ik vroeg Dr de Moor: Wanneer moeten nu die stukken worden ingezien? waarop het antwoord luidde: (het was toen reeds half twaalf) ja, dat zal dan van nacht moeten gebeuren.

Dr de Moor is toen heel vroeg opgestaan en heeft de stukken doorgezien.

Om negen uur was hij present. We begonnen vrijwel op tijd. De vergadering had een rustig en kalm verloop. We merkten niets bijzonders aan onzen voorzitter. Alleen trof mij een moment een bijzondere schittering der oogen.

Om kwart voor vier gingen we uiteen. Het rapport zou voor de avondvergadering worden geconcluseerd. Om half acht zouden we weer bijeenkomen.

En toen is het gebeurd. Een zenuwberoerte greep Dr de Moor aan en tegen het middernachtelijk uur ging hij de eeuwige ruste in.

Wij besloten (zonder daarmee andere uitingen als minder belekenend te willen kenschetsen) met wat ds Rullmann opmerkte in zijn gedachteniswoord ter vergadering van den Utrechtschen kerkeraad:

En ook bij verschil van gevoelen wist de Moor steeds een benijdenswaardige correctheid in acht te nemen tegenover dissenteerende broeders, waardoor het mogelijk was, dat toch de broederlijke liefde kon blijven.

Aan de hem eigen voortvarendheid paarde hij voort een wijze bedachtzaamheid, die vooral op vergaderingen uitkwam.

De Moor hield van vergaderingen. Nog vóórdat hij hier zijn intrede gedaan had, nauwelijks bevestigd, bezocht hij reeds de kerkeraadsvergadering. Want, zoo zeide hij, tot kerkelijke vergaderingen voel ik mij bijzonder aangetrokken.

Even later: „Is ons echter een heerlijke nagedachtenis, dat zijn laatste wensch aan ons geweest is, dat verzoek om voorbede, gelijk ook zijn zwanenzang te Assen geëindigd is in een roerend smeekgebed, dat als een d e profundis uit de diepte der schuldbelydenis opklom tot den troon der genade.

En eindelijk dit aangrijpende:

En nu is hij bij God. Nu is hij gekomen tot de algemeene vergadering en de gemeente der eerstgeborenen die in de hemelen opgeschreven zijn: een vergadering en een gemeente, waar geen discussies meer gevoerd worden, en waar geen moeilijkheden meer zijn op te lossen, maar waar de gezaligden in heiligen wedijver met elkander den Heere dienen, en in volmaakte harmonie zijn lof verkondigen.

Van dr de Moor zullen wij moeten scheiden. Maar ook onzerzijds blijve aan dezen man, wiens groote hulpvaardigheid ook mij herhaaldelijk gebleken is, de gedachte levendig. Voorbeelden als zijn leven ons gaf, blijven levend en krachtig. Er zullen er meer zijn, in wie de herinnering aan zijn persoon, juist in deze dagen heeft getoond de kracht te hebben van een purificatie. Dr De Moor was een van de fijnste geesten, die onze kerken bezeten hebben. Hij heeft ook geloofd, wat iemand vermag tot ontwikkeling van het leven der kerk, als hij in woord en werk toont, haar wezen getrouw te blijven, en haar leven in liefde mee te leven. Reeds eerder wees ik op zijn muzikale kroniek, waarin een waardeering van de cultuur aan het woord kwam, die voor enkele tientallen jaren geen gehoor zou hebben kunnen vinden, die ook van andere zijde zou zijn aan-gevochten, maar die van hem niet alleen werden, maar ook geleerd werd, omdat hij een man was uit één stuk; met dit laatste bedoel ik geen lofzeggung op zijn „kordaatheid“ (hoezeer die ook gepast zou zijn) maar een erkenning van het feit, dat hij de eenheid van den christenmensch had gevonden, ook in de samenvoeging van natuur en genade.

Over Steketee.

De naam van den voormaligen docent Steketee uit de jaren, toen Kampen nog in de oude toestanden leefde, is nog onlangs hier ter sprake gebracht. Ds Gunst, die niet alleen als historicus (onlangs benoemd tot lid van het Historisch Genootschap) maar ook als leerling, door zijn figuur geboeid wordt, schrijft over hem in de Rijks kerkbode. Na herinnering aan de woorden van prof. Ravinck:

als ik de vacaties in Kampen doorbracht, bestond er voor mij al geen grooter genot, dan om een avond in Steketee's gezelschap door te brengen en te genieten van zijn rijken geest. Steketee heeft het eerst bij mij den zin voor filosofie gewekt.

zegt ds Gunst:

Het afscheid, dat hij nam van de studenten, die alle waten samengekomen in de aula der school om hem een laatste groet te brengen, was treffend. Wij die op dat oogenblik zijn leerlingen niet meer waren, en het heilighdom der Theologie binnen waren ge-

treden, hadden ons ook allen opgemaakt om hem nog eenmaal te zien en te hooren. Ik zie hem nog staan aan den ingang der zaal en onafgeleid al wuivend achterwaarts treden en zich terug trekken.

Studenten weenen niet zoo licht, maar toen waren er, die hunne tranen niet konden weerhouden. Tien jaren had docent Steketee in de literarische afdeling der Theologische School gedooord.

In het uur van afscheid verloochende zich de fijne geest niet. De humoristische trek kwam ook nu nog boven.

Nog hoor ik hem in zijn toespraak tot ons zeggen: „Wij hebben nu tien jaren met elkander Troje belegerd“.

De geschiedenis geeft haar lessen zoo, dat de excerpten eerst later kunnen worden geschreven. Maar ze komen toch in veel gevallen.

Bijbelsche chronologie.

Aan een artikel van prof. v. Gelderen uit de nieuwe, bij den heer Kok verschenen Chr Encyclopaedie, herinnert dr C. Bouma in „Kerkb. v. Ov. en Dr.“ Omdat de kwestie door de publicaties van prof. Buytendijk onlangs weer naar voren gebracht werd, is het goed, het artikel, welks copie al geschreven was vóórdat prof Buytendijk schreef, even ook hier aan te halen:

„In den tijd vóór Abraham is de chronologische onzekerheid nog veel grooter. Volgens de traditioneele opvatting van Gen. 11:10-32 zijn er tusschen den zondvloed en de roeping van Abraham minder dan 400 jaren verlopen. Maar de Grieksche tekst geeft hier veel hogere getallen dan onze Hebreeuwsche. En de oudste historische opschriften, die wij uit Babel bezitten, stammen van Vorsten, die op zijn allerminst 800 jaren vóór Hammurapi hebben geregeerd. Het is wel zeker, dat de spraakverwarring (zie Gen. 11:1-9) vroeger moet worden gesteld dan 3000 v. C. En de zondvloed natuurlijk nog vroeger. Ik veronderstel en heb dit reeds meermalen in geschrift uitgesproken, dat in de geslachtslijst van Gen. 11:10-32 vele geslachten zijn overgeslagen, op soortgelijke wijze als Matth. 1:8 drie Koningen van Juda overslaat.

„De traditioneele berekening, volgens welke de zondvloed omstreeks 2350 v. C heeft plaats gehad, is in elk geval onhoudbaar. En gelijk vanzelf spreekt, kunnen we nu ook niet meer uit Gen. 5 afleiden, dat de schepping van Adam omstreeks 4000 v. C. is te stellen. Het bekende kinderversje „Veertig eeuwen van te voren was het Vrouwenzaad beloofd“, hoe goed ook bedoeld, komt niet overeen met de historische kennis, welke God ons heeft geschonken door middel van de opgravingen.

„En dat is toch ook helemaal niet erg. Of er nu tusschen Adam en Christus 40 eeuwen zijn verlopen, of 60, of 80 — daar blijft Adam dezelfde om, en daar blijft Christus dezelfde om. De eerste mensch is uit de aarde aardsch. De tweede mensch is (de Heere) uit den hemel. En de Christen mag blijven jubelen: „Gelijk wij het beeld des aardschen gedragen hebben, alzoo zullen wij ook het beeld des hemelschen dragen.“

Dr Bouma knoopt hieraan de volgende opmerking vast:

Intusschen vermoed ik, dat die „veertig eeuwen van tevoren“ nog wel eenigen tijd zullen blijven hangen in het hoofd van vele Christenen. Voor mij ligt een klein boekje over de Bijbelsche Geschiedenis, gezonden ter recensie. Daarin komen natuurlijk ook jaartallen voor over de Bijbelsche geschiedenis. Twee daarvan deel ik mee:

4000 v. Chr. De Schepping.

1. Jezus' geboorte.

Bij het eerste jaartal ontbreekt er nog maar aan, dat de schrijver nog wat vollediger heeft gedateerd: 1 Januari 4000.

En voor wat het tweede jaartal betreft, is het den schrijver zeker niet bekend, dat de beëijfering voor het jaartal der geboorte van den Heiland vroeger onjuist is geschied. Dionysius Exiguus berekende het in 582 op het jaar 754 van de stichting van Rome. Sindsdien werd dat jaar aangenomen als het jaar 1 der Christelijke jaartelling, waarvan we nu in 1926 zijn. Latere onderzoeking heeft echter geleerd, dat Dionysius zich moet hebben vergist. De Heiland is geboren reeds vier of misschien vijf jaren vroeger, dan hij berekend had. Dus niet in het jaar 1, maar, hoe vreemd het ook klinkt, niet later dan het jaar 4 vóór Chr.

Hoe men dan er toe gekomen is, de periode van de schepping tot de geboorte onzes Heeren op precies 4000 jaar te stellen? Zooals ik onlangs schreef: op het voetspoor der Joodsche Rabbinen, die den wereldtijd op 6000 jaar stelden, evenals de zes werkdagen der scheppingsweek, waarna de eeuwige Sabbat volgen zal. En die 6000 jaar worden in 3 x 2000 verdeeld. In navolging daarvan meenden sommige Christenen, dat van de schepping tot Christus 4000 jaar was, en van Christus' geboorte tot zijn wederkomst 2000 jaar zou zijn.

Welk boekje dr B. bedoelt, weet ik niet. Maar in elk geval heeft de opmerking in haar algemeene strekking haar nut.

De jonge dominee in de oogen der proletarische vrouw.

Ds G. J. Pontier herinnert in „Geref. Kerkb. v. Noord-Brabant en Limburg“ aan een uitspraak, voorkomende in „De Proletarische Vrouw“ van 24 Dec. '25, welke het volgende bevat:

De openbare school had de liefde van de ouders, want daar is hun kind veilig, n.l. voor verkeerden godsdienstigen invloed; daar zit de Katholiek naast den Protestant, de Jood naast den Gereformeerde. Maar het wordt nu anders. Er komt b.v. een nieuwe predikant. Deze valt zeer in den smaak van de gemeentelieden en wil zich nog meer geliefd maken. Zoo vat hij het plan op: wij stichten onze eigen school. Aanvankelijk heeft men weinig of geen voorstanders, maar hoe gaat het? Dominé is zoo'n aardige beste man en broeder die en die komt op bezoek.

bij Moeder de vrouw (de vrouwen zijn nu eenmaal nog licht te overtuigen) en men geeft z'n kind en verliest totaal het groote belang uit het oog. Want... en nu komt nog het mooiste: als groote menschen trachten wij er in dezen tijd toe te komen geloofskwesties te overbruggen, eenheid te brengen en het woord van Christus in toepassing te brengen: Heb uw naasten lief als uzelf, en onze kinderen zouden wij geven om te verdeelen in allerlei scholen en schooltjes, waarin hun niet het groote beginsel geleerd wordt der eenheid, maar dat der hopelooze verdeeldheid.

„Men moet maar durven“ zegt ds Pontier. Inderdaad.

K. S.

De Synode van Assen.

Verbetering. Bij den aanvang der zitting van Donderdagmorgen is niet gezongen Psalm 15:2 en 4, maar Psalm 100:2 en 4.

Negende zitting.

Vrijdagmorgen te 9 uur opende de voorzitter, Ds K. Fernhout, de negende zitting, nadat gezongen was Psalm 132:5 en 9, met gebed. Na gehouden appel nominaal werden de notulen der achtste zitting gelezen en vastgesteld.

Daarop wordt vastgesteld de tekst van het telegram, dat Zaterdag aan H. M. de Koningin zal worden verzonden ter gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest van het Koninklijk echtpaar.

Het telegram luidt als volgt:

„Aan H. M. de Koningin.

De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Assen in buitengewone Synode vergaderd, bieden Uwe Majesteit en Hoogstderzelver doorluchtigen Gemaal bij gelegenheid van Hun Zilveren Huwelijksfeest hare eerbiedige hulde, onder ootmoedigen dank aan den God Uwer vaderen voor het voorrecht, aan het Koninklijk Huis daarin geschonken, en met de hartelijke bede, dat de Almachtige Zijnen onmisbaren zegen tot in lengte van jaren bestendige en vermeerderde over het Koninklijk Huis.

FERNHOUT, Praeses.”

Vervolgens doet de voorzitter voorlezing van de volgende telegrammen:

„De Classis Zutphen, heden vergaderd te Zutphen, bidt U bij al Uwe beraadslagingen het licht en de leiding des Heiligen Geestes toe.

HUMMELEN.”

„Classis Dordrecht, heden bijeen, bidt U ook gedurende Uw verdere beraadslagingen de onmisbare leiding des Heiligen Geestes toe.

Moderamen:

GRAVENDIJK, Praeses.
DONNER, Scriba.”

Deze telegrammen worden met dank voor kennisgeving aangenomen.

Ds Tj. Petersen, Wollega, rapporteert namens Commissie 3 (Kerkrechtelijke Commissie) over de adressen van G. C. v. Kerkhof en E. v. Niekerken, bel. leden van Amsterdam-Zuid. De commissie stelt voor: bovengenoemde stukken voor kennisgeving aan te nemen op grond, dat de bedoeling der inzenders niet was, dat hun inhoud afzonderlijke punten van behandeling zou vormen, maar om de Synode mededeelingen ter inlichting te verstrekken.

Aldus wordt besloten.

Ds Gispén, voorz. 3e commissie (kerk. comm.) deelt mede, dat de commissie van den Kerkeraad van Amsterdam-Zuid, na een verklaring van Prof. Dr H. H. Kuyper in de vergadering van bedoelde commissie, uit het protest van den Kerkeraad van Amsterdam-Zuid betreffende de door de Part. Synode van Noord-Holland inzake het bezwaarschrift van dien Raad tegen de suspectverklaring van Dr J. G. Geelkerken genomen beslissing, uit het onderdeel dat aldus luidt:

„Tevens echter kan Uwe vergadering uit dezen gang van zaken blijken, dat — wat ook het gevoelen zij der Synodale Commissie van Noord-Holland — en, reeds zilver formeel genomen, inderdaad GEEN RECHT was „om Dr Geelkerken naar het Onderteekeningformulier de bekende vragen te stellen“, daar inderdaad geen van de elementen, die volgens het Onderteekeningformulier hier aanwezig moeten zijn, hier gevonden worden: er waren voor de Classis geen „gewichtige oorzaken van nadenken“, er was geen bedreiging van „de eenheid en zuiverheid der Leer“, er waren ook naar het oordeel der Kerkelijke vergadering (d.i. der Classis) geen „rechtvaardige oorzaken van verdenking gegeven: Dit is eerst uitgesproken niet door de Classis, maar door Deputaten ad art. 49, en ook door deze niet aanstonds, maar nadat hun op het ontvangen „college in het Kerkrecht“ waarschijnlijk was geleerd, dat dit de enige weg was om de gewenschte verklaring te verkrijgen“, terug te nemen de woorden: „en ook door deze niet aanstonds maar nadat hun op het ontvangen „college in het Kerkrecht“ waarschijnlijk was geleerd, dat dit de enige weg was om de gewenschte verklaring te verkrijgen“, en voorts zich nader te bedenken over het eerste gedeelte.

Ds Gispén wijst er op, dat daarmee dus de voorstelling, in het land verbreid, alsof Prof. Dr H. H. Kuyper zou hebben medegewerkt tot het opstellen van het advies en de vragen van Deputaten art. 49 K.O., aan Dr J. G. Geelkerken te stellen, is gebleken onwaar te zijn.

De volgende openbare zitting zal worden gehouden Dinsdag 9 Febr., 9 uur. De vergadering gaat over in Comité-Generaal.

Tiende zitting.

Dinsdagmorgen om 9 uur werd de tiende zitting aangevangen. Gezongen werd Ps. 119:17, waarna de voorzitter, Ds Fernhout, voorlezing in gebed.

Uit het appel nominaal blijkt, dat door hem secundi zijn vervangen: Ds W. H. Gispén van Scheveningen en de Ouderlingen D. Mulder van Zierikzee en G. van Zeggelaar van Randsdorp. Hun secundi zijn resp. Ds H. A. v. Minnen van 's-Gravenzande en de Ouderlingen P. A. Schwartz van Krabbendijke en A. de Boer van Landsmeer.

De voorzitter deelt mede, dat hij vernam, hoewel er officieel nog geen bericht is, dat Ds Gispén ongesteld is. Hij spreekt de hoop uit, dat deze ongesteldheid van korten duur moge zijn.

De praeses verwelkomt de secundi, die instemmend betuigen met de belijdenis der Geref. Kerken.

Als de notulen der negende zitting zijn gelezen, doet de praeses voorlezing van een schrijven van Prof. Dr C. van Gelderen, mededeelend, dat hij verder niet ter Synode kan komen, daar zijn colleges niet langer kunnen stilstaan.

Voorts wordt voorlezing gedaan van een schrijven van eenige broeders uit Amsterdam en Amsterdam-Zuid. Dit schrijven wordt voor kennisgeving aangenomen.

Een schrijven kwam in van br. K. Bartels uit Zuilen. Besloten wordt, hem te antwoorden, dat hij, bijaldien zijn verzoek ter classis kwam, zich thans heeft te wenden tot de Part. Synode.

De vergadering gaat daarop in comité-generaal om zich te beraden over een voorstel van Dr K. Dijk als voorzitter van commissie IV (dogmatische commissie) rakende de verdere werkwijze der Synode.

Daarna wordt de vergadering in comité-generaal geschorst tot Dinsdagavond 8 uur.